

УДК 371.3:004.7

О. Д. Словінська,

аспірант

(Інститут інформаційних технологій і засобів навчання

НАПН України, м. Київ)

manuylovaolga@gmail.com

ВЕБІНАР ЯК РІЗНОВИД ЕЛЕКТРОННОЇ ВЕБ-КОНФЕРЕНЦІЇ ТА ЙОГО МІСЦЕ В КОМБІНОВАНОМУ НАВЧАННІ

У статті досліджено дидактичні можливості використання вебінарів для реалізації навчально-наукової діяльності кадрів вищої кваліфікації. Обґрунтовано науково-теоретичні основи застосування вебінару й розглянуто його переваги над класичним семінаром. Проаналізовано обмеження, яких неможливо уникнути в умовах проведення онлайн-заходів. Визначено практичні завдання, які потребують розв'язання під час запровадження вебінарів та електронних конференцій.

Ключові слова: вебінар, електронна конференція, інтернет, дистанційне навчання, комбіноване навчання.

Постановка проблеми. Впровадження новітніх інформаційних технологій в усі сфери людської діяльності викликало високу професійну мобільність населення й необхідність модернізації та реорганізації науково-дослідної діяльності.

Основними завданнями, цілями та напрямками розвитку інформаційного суспільства в Україні є не лише широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіту і науку, але й використання нових відкритих електронних систем, призначених для підтримки та полегшення інформаційного обігу, створення електронних ресурсів для підтримки інформаційного обміну, забезпечення вільного доступу до результатів наукових досліджень, сприяння інтеграції освіти і науки України в глобальний інформаційний простір.

На сучасному етапі швидкого розвитку новітніх інформаційних технологій та їх інтеграції у всі сфери життєдіяльності людини важливим завданням вищих навчальних закладів є підготовка наукових кадрів до навчання в якісно нових умовах інформаційного суспільства. Це зумовлює проблему пошуку нових форм, методів і засобів організації навчання, які будуть забезпечувати ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і враховувати інтереси сучасної науки.

Тому останнім часом увагу дослідників все більше привертає навчання з використанням комп'ютерних технологій (Computer Supported Collaborative Learning – CSCL), яке поєднує найкращі риси традиційного навчального процесу та навчальних засобів, які реалізуються через Інтернет. Однією із технологій групової взаємодії суб'єктів навчально-наукової роботи, яка об'єднує всіх її учасників в єдине інформаційне середовище – є електронні конференції, зокрема вебінар.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні особливості та науково-теоретичні основи застосування електронних конференцій та вебінарів у вищій школі досліджували Н. Морзе, О. Ігнатенко, які теоретично та практично довели сумісність цієї технології з багатьма іншими організаційними формами та методами навчання [1: 35].

Застосування цієї технології створює сприятливі умови для надання освітньому процесу якості неперервності шляхом технологічної інтеграції аудиторної та позааудиторної роботи в систему комбінованого навчання, різні аспекти якого розглядали Д. Берн, Дж. Берсін, Дж. Бонк, К. Грей, В. Гнезділов, П. Джонс, Ч. Дзюбан, В. Йоші, Р. Кертіс, Т. Коваль, А. Рейд-Янг, С. Смирнова-Трибульська, Дж. Сміт, Г. Шульц, Б. Шуневич та ін.

Протягом останніх років проблемам відкритої освіти на пострадянському просторі були присвячені роботи Я. Шрайберга та В. Московкіна, в Україні це питання концептуально досліджували Т. Ярошенко, О. Бруй, І. Кучма, І. Журавльова.

Проведений аналіз наукових праць з цієї проблеми показав, що вітчизняні вчені приділяють незначну увагу дослідженню інтернет-семінарів у науково-дослідницькій роботі. Проте, різні аспекти використання середовищ проведення вебінарів у навчанні висвітлюються у роботах закордонних авторів (Д. Кеган, С. Швенке, Х. Фрітч, Р. Гріфін та інших).

Мета дослідження – проаналізувати науково-теоретичні основи та дидактичні можливості вебінарів як технології комбінованого колаборативного навчання, визначити їх переваги та недоліки над класичними навчальними заходами вищої школи.

Виклад основного матеріалу. При проектуванні заходів у науково-педагогічній діяльності зручно використовувати різні засоби ІКТ-підтримки, зокрема: готові програмні продукти для інформаційної підтримки, засоби реалізації дистанційної освіти, соціальні сервіси Веб 2.0, системи управління навчанням LMS, відкриті системи організації вебінарів та онлайн-конференцій.

Останнім часом широкого використання набув один із найпоширеніших методів дистанційного навчання – вебінар. Цей термін утворено від слів "web" та "seminar" і застосовується для позначення різних онлайн заходів: семінарів, конференцій, дискусій, зустрічей, презентацій, а в деяких випадках – тренінгів та мережевих трансляцій тих чи інших подій. У ході вебінару зв'язок між учасниками підтримується через Інтернет, за допомогою встановленого на комп'ютері або спеціального веб-додатку.

Таким чином, онлайн-освіта стирає межі між очним і дистанційним навчанням. Прогресивність технології проведення вебінарів полягає в її інтерактивності – ефект фізичної присутності. Слухачі мають можливість сприймати все, що демонструє й говорить викладач, вести з ним діалог, уточнюючи в усній або письмовій формі незрозумілі моменти або відповідаючи на поставлені їм запитання [2].

Що стосується технологічних рішень для проведення вебінарів, вони представлені в широкому розмаїтті. Це можуть бути і веб-сервіси, які розташовуються на сервері компанії-постачальника і підтримуються нею, і коробкові рішення – тобто замовник може розмістити його на власному сервісі і самостійно управляти ним. Найбільш актуальний довідник рішень та сервісів для організації і проведення вебінарів представлений на порталі Smart education.

Вебінари – це формат заходів, котрий володіє чималим числом незаперечних переваг, особливо для корпоративного навчання [3].

Насамперед, не треба дбати про приміщення для проведення заходу, проживання учасників, а також і безліч інших пов'язаних із цим питань. Це дозволяє дуже істотно скоротити витрати, які, звичайно ж, є вагомим аргументом для будь-якої організації.

Важливо й те, що будь-який вебінар з легкістю може бути записаний і згодом використаний для безлічі цілей: формування внутрішньої корпоративної бібліотеки знань, викладання в Інтернет у відкритий для всіх чи тільки для учасників доступ. Ще одна перевага вебінарів полягає в тому, що в одному заході цього формату може брати участь значно більша кількість осіб, ніж в очному семінарі або тренінгу. Обмеження кількості учасників зумовлено тільки можливостями того чи іншого технологічного рішення та умовами користування ними.

У ході дослідження було проведено класичний семінар серед студентів стаціонару Житомирського державного університету імені Івана Франка традиційними засобами та вебінар за допомогою сервісу BigBlueButton. Цей продукт являє собою якісне програмне забезпечення з відкритими вихідними кодами для веб-конференцій, розроблене, передусім, для дистанційної освіти.

Сервіс BigBlueButton має класичний для вебінарів розподіл ролей "доповідач / слухачі" зручний для одностороннього навчання, тобто для інформування учасників. Наприклад, їх ефективно використовувати для академічної ВУЗ-івської освіти. У вебінарах та інших формах дистанційного навчання зазвичай має місце асиметричний діалог, тобто така комунікація, в якій одна сторона (викладач) несе відповідальність за навчання в набагато більшому обсязі, ніж друга сторона (слухач). Результативність вебінару мало залежить від активності його учасників. Для ефективного навчання необхідно здійснювати контроль якості навчання, що також можна зробити віддалено, за допомогою практичних завдань, контрольних робіт, тестування [4].

Вебінари активно використовуються в дистанційному навчанні, зважаючи на його велику популярність. Більш низька, але все ж достатня ефективність вебінарів, можлива у разі навчання, не пов'язаного з навичками міжособистісної взаємодії. Наприклад, вебінари можуть бути ефективні для навчання стратегії, прогнозування чи розвитку або тренування практичних навичок. Для цього можуть бути застосовані чат-заняття або (рідше) он-лайн симулятори.

У результаті дослідження виділено переваги використання вебінарів над класичними конференціями та тренінгами, розглянемо їх:

- *Економія коштів.* Не потрібно платити за оренду залу, харчування, друковані матеріали, транспортні витрати. Особливо це актуально для компаній із широким географічним покриттям.
- *Масштаб аудиторії.* У вебінарі може брати участь необмежена кількість учасників. За винятком тих випадків, коли йдеться про тренінг, тому що під час тренінгу тренер повинен не тільки видавати інформацію, а й отримувати її. Зокрема, відстежувати реакції аудиторії й оперативно адаптувати форму подачі інформації для забезпечення виконання навчального завдання.
- *Прямий доступ до допоміжних бібліотек.* Прямо в процесі навчання студент може відвідати он-лайн будь-яке сховище даних, зазначених у вебінарі. Це також зручно для викладача, який може заздалегідь підготувати необхідні посилання на зовнішні ресурси.
- *Легка архівація.* Вебінар легко може бути збережений, заархівований, розміщений на веб-ресурсі або електронному носії та наданий на вимогу. Більш того, з матеріалів вебінару цілком можна створити електронний курс.

Окрім переваг, варто розглянути й обмеження, яких не можна уникнути в умовах проведення он-лайн заходів, порівняно з класичними семінарами з обмеженою підтримкою або відсутністю підтримки вебінарів.

1. *Особистісний контакт.* Відсутній факт фізичної присутності поруч співрозмовників. Відповідно, процес тренування майже неможливий: учасник не відчуває реакції інших людей на свої прояви.

2. *Обмежена можливість тренування.* Неможливо ефективно тренувати очну комунікацію в умовах її відсутності. Втрачається можливість ефективно проводити групові та парні вправи, падає рівень персональної відповідальності, втрачається ефект переживання особистого досвіду, учасники позбавлені можливості моделювати свої стратегії в умовах живого спілкування.

3. *Ускладнена робота з особистими якостями.* Часто для підвищення ефективності тренінгу конкретної людини необхідно працювати з її мотивацією, переконаннями. В межах вебінару це фактично неможливо з трьох причин: по-перше тренер не може бачити реакцій людини, по-друге, кількість учасників вебінару може не припускати такої роботи і, по-третє, для учасника немає гарантії конфіденційності.

4. *Відсутність гарантії конфіденційності.* У процесі класичного тренінгу одне із завдань тренера – створити "безпечний простір" тренування. Тобто забезпечити для учасників можливість проявитися будь-яким способом, не боячись, що ця інформація вийде за межі тренувального майданчика (залу). У вебінарі така гарантія завжди під великим питанням.

5. *Ускладнена фасилітація* Тренування передбачає гнучку структуру навчальної програми, адаптивної до потреб учасників. Тобто навчальна задача зафіксована, а шляхи її досягнення гнучкі. Для того, щоб якісно проводити тренування, тренер повинен мати можливість оперативно прояснювати потреби, відстежувати реакції і стан учасників. У межах вебінару це неможливо.

Для впровадження вебінарів організатору необхідно визначити головну мету застосування: проведення нарад, здійснення контролю, дистанційне навчання, консультації тощо. При цьому необхідно враховувати основні правила вебінарів:

- гарантована високошвидкісна послуга зв'язку або виділені канали зв'язку тільки для сеансів веб-конференцій;
- стабільне й надійне електроживлення телекомунікаційного обладнання;
- оптимальні шумопоглинаючі особливості приміщення, в якому буде встановлено обладнання конференц-зв'язку;
- правильне розташування обладнання стосовно світлового фону приміщення;
- коректні налаштування телекомунікаційного зв'язку та якості обслуговування послуги зв'язку з пріоритетизацією передачі даних;
- компетентний обслуговуючий технічний персонал;
- технічний супровід та підписка на оновлення обладнання через сертифікованого виробником постачальника;

Застосування сучасних інформаційних технологій у галузі науково-дослідницької діяльності – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Інформатизація істотно вплинула на процес організації наукового процесу. Нові технології навчання на основі інформаційних і комунікаційних дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань. Вебінари як технологія групової взаємодії сприяють розширенню освітнього простору, його глобалізації, наданню освітніх послуг незалежно від територіальних і національних кордонів. Крім того, технологічні інновації сприяють розвитку неформальної освіти, тобто наданню освітніх послуг соціальними інститутами, для яких освіта не є головною метою (підприємства, музеї тощо). Порівняно з традиційною, електронна освіта надає істотні переваги та деякі унікальні можливості, як-от: переміщення занять в просторі й часі, гнучкий розклад, ширший доступ до матеріалів і більше їх різноманіття, удосконалене спілкування та значно швидший зворотній зв'язок.

З іншого боку, повне вилучення з процесу навчання суспільного елемента, який вважається фундаментальним, напевно, є найбільшою небезпекою індивідуальної електронної освіти. Тому дуже важливим є правильне застосування та реалізація нових інформаційних технологій у процесі освіти.

Висновки. Отже, технологія вебінарів надає потужний функціонал для реалізації колаборативного навчального процесу та має значні дидактичні можливості, але й досі вони залишаються цілком порівнюваними з можливостями традиційного навчання. Одним із найбільш потужних сервісів для проведення вебінарів з підтримкою відео є платформа BigBlueButton. Відео- та аудіозв'язок, зображення, слайдові презентації, опитування та голосування, дошки для малювання та коментарів, текстовий чат, спільне користування додатками, але єдине, чого у вебінарі може не вистачати – це особистісний компонент, психологічний контакт між ведучим і учасниками. Тому виникає комплекс послідовних завдань, на вирішення яких доцільно спрямувати подальші наукові розробки. Однак вдосконалення відповідних програмних засобів віртуального класу, орієнтованих на сучасну шкільну освіту – це лише питання майстерності, а не технології, яку з часом і накопиченим досвідом цілком можливо реалізувати досконалим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Брунець І. Основні критерії вибору мультимедійних колаборативних середовищ з напівжорсткою організацією / І. Брунець // Вісник національного університету "Львівська політехніка" : Комп'ютерні науки та інформаційні технології. – Львів : Львівська політехніка, 2010. – № 663. – С. 150–157.
2. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку / О. М. Ворожейкіна. – Х. : Основа, 2011. – 287 с.
3. Динцис Д. Методические особенности проведения вебинаров на краткосрочных курсах по методике "in-class" [Електронний ресурс] / Д. Динцис. – Режим доступу : <http://www.trainings.ru/library/articles/?id=13183>.
4. Морзе Н. В. Методичні особливості вебінарів як інноваційної технології навчання / Н. В. Морзе, О. В. Ігнатенко // Інформаційні технології в освіті : [зб. наук. пр.]. – Херсон : ХДУ, 2010. – Вип. 5. – С. 31–39.
5. Морозов М. Н. Системы совместной учебной деятельности на основе компьютерных сетей [Електронний ресурс] / Морозов М. Н., Герасимов А. В., Курдюмова М. Н. // Образовательные технологии и общество. – 2009. – Т. 12, No 1. – Режим доступу до журн. : <http://ifets.ieee.org/russian/periodical/journal.html>.
6. Осадчий В. В. Методи, форми та засоби професійної підготовки учителів-тьюторів в умовах дистанційної форми / В. В. Осадчий // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХОВНОКУ - ХДАДМ, 2010 – No 6. – С. 82–86.
7. Virtual classrooms in educational provision : synchronous elearning systems for european institutions / [Keegan D., Schwenke E., Fritsch H. and others]. – Zentrales Institut für Fernstudienforschung, 2005. – 150 s.
8. Griffin R. Using Virtual Classroom Tools In Distance Learning : Can The Classroom be Re-created at a Distance? [Електронний ресурс] / Griffin R., Parrish D., Reigh M. – Режим доступу : <http://commons.internet2.edu/docs/CERMUSACollabEval.pdf>.
9. Hrastinski S. Participating in Synchronous Online Education : PhD dissertation [Електронний ресурс] / S. Hrastinski. – Lund University, 2007. – 154 p. – Режим доступу : <http://www.lu.se/o.o.i.s?id=12588&postid=599311>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Brunets I. Osnovni kryterii vyboru multymediinykh kolaboratyvnykh seredovyshch z napivzhorstkoiu orhanizatsiieiu [The Main Criteria for Selecting Multimedia Collaborative Environments with Semiorganization] / I. Brunets // Visnyk natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika" : Kompiuterni nauky ta informatsiini tekhnologii [The Journal of the National University "Lviv Polytechnology : Computer Sciences and Informational Technologies]. – Lviv : Lvivska politehnika, 2010. – No 663. – S. 150–157.
2. Vorozheikina O. M. 100 tsikavykh idei dlia provedeniya uroku [100 Interesting Ideas for the Lesson] / O. M. Vorozheikina – Kh. : Osнова, 2011. – 287 s.
3. Dintsys D. Metodicheskye osobennosti provedeniya vebinarov na kratkosrochnykh kursakh po metodyke "in-klass" [Methodological Features of the Webinars in Short Courses on Methodology "in-class"] [Elektronnyi resurs] / Danil Dintsys. – Rezhym dostupu : <http://www.trainings.ru/library/articles/?id=13183>.
4. Morze N. V. Metodychni osoblyvosti vebinariv yak innovatsiinoi tekhnologii navchannia [Methodological Webinars Features as an Innovative Technology Training] / N. V. Morze, O. V. Ilnatenko // Informatsiini tekhnologii v osviti [Informational Technologies in Education] : [zb. nauk. pr.]. – Kherson : KhDU, 2010. – Vyp. 5. – S. 31–39.
5. Morozov M. N. Sistemy sovместnoi uchebnoi deiatelnosti na osnove kompiuternykh setei [System of Co-Curricular Activities Based on Computer Networks] [Elektronnyi resurs] / Morozov M. N., Herasimov A. V., Kurdiymova M. N. // Obrazovatelnye tekhnologii i obshchestvo [Educational Technologies and Society]. – 2009. – T. 12, No 1. – Rezhym dostupu do zhurn. : <http://ifets.ieee.org/russian/periodical/journal.html>.
6. Osadchyi V. V. Metody, formy ta zasoby profesiinoi pidhotovky uchyteliv-tiutoriv v umovakh dystantsiinoi formy navchannia [Methods, Forms and Means of Training Teachers-Tutors in Distant Form of Study] / V. V. Osadchyi // Pedagogika, psikhologii ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu [Pedagogy, Psychology and Methodical-Biological Problems of Physical Training and Sport]. – Kharkiv : KhOVNOKU-KhDADM, 2010 – No 6. – S. 82–86.
7. Virtual classrooms in educational provision : synchronous elearning systems for european institutions / [Keegan D., Schwenke E., Fritsch H. and others]. – Zentrales Institut für Fernstudienforschung, 2005. – 150 s.
8. Griffin R. Using Virtual Classroom Tools In Distance Learning : Can The Classroom be Re-created at a Distance? [Elektronnyi resurs] / [Griffin R., Parrish D., Reigh M.]. – Rezhym dostupu : <http://commons.internet2.edu/docs/CERMUSACollabEval.pdf>.
9. Hrastinski S. Participating in Synchronous Online Education : PhD dissertation [Elektronnyi resurs] / S. Hrastinski. – Lund University, 2007. – 154 p. – Rezhym dostupu : <http://www.lu.se/o.o.i.s?id=12588&postid=599311>.

Матеріал надійшов до редакції 04.12. 2013 р.

Словинская О. Д. Вебинар как разновидность электронной веб-конференции и его место в комбинированном обучении.

В статье исследуются дидактические возможности использования вебинаров для реализации учебно-научной деятельности кадров высшей квалификации. Обоснованы научно-теоретические основы применения вебинара и рассмотрены его преимущества над классическим семинаром.

Проанализированы ограничения, которых невозможно избежать в условиях проведения онлайн

мероприятий. Выявлены практические задачи, которые необходимо решить при организации вебинаров и электронных конференций.

Ключевые слова: *вебинар, электронная конференция, интернет, дистанционное обучение, комбинированное обучение.*

Slovinska O. Webinar as a Variety of Web E-Conference and its Place in the Combined Learning.

This article investigates the possibility of using didactic webinars for implementing educational and scientific activities of the highly qualified personnel. Scientific-theoretical foundations of the webinar are substantiated and its advantages over the classical seminar are discussed. The unavoidable constraints in conducting online activities are analyzed. Practical problems that need solving during the implementation of webinars and electronic conferences are discovered.

Keywords: *webinar, e-conference, online, distance learning, combined learning.*